

Regeringens proposition

1983/84: 43

om fortsatt giltighet av lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel;

beslutad den 20 oktober 1983.

Regeringen föreslår riksdagen att anta det förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

KJELL-OLOF FELDT

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att giltighetstiden för lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel förlängs med tre år, dvs. till utgången av år 1986.

Förslag till

Lag om fortsatt giltighet av lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel

Härigenom föreskrivs att lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel, som gäller till utgången av år 1983, skall ha fortsatt giltighet till utgången av år 1986.

FINANSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1983-10-20

Närvarande: statministern Palme, ordförande, och statsråden I. Carlsson, Lundkvist, Feldt, Sigurdsen, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Petersson, Andersson, Rainer, Boström, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Thunborg.

Föredragande: statsrådet Feldt

Proposition om fortsatt giltighet av lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel

1 Inledning

Lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel trädde i kraft den 1 januari 1975. Giltighetstiden begränsades till tre år, dvs. till utgången av år 1977. Lagens giltighetstid har sedan förlängts vid tre tillfällen, senast till utgången av år 1983 (prop. 1981/82: 42, FiU 12, rskr 80, SFS 1981: 1334).

I skrivelse den 22 september 1983 har fullmäktige i riksbanken hemställt om ytterligare tre års förlängning av lagens giltighetstid, dvs. förlängning till utgången av år 1986. Skrivelsen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Efter remiss har yttranden över skrivelsen avgetts av bankinspektionen, försäkringsinspektionen, Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges föreningsbankers förbund, Post- och Kreditbanken, PKbanken, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Folksam och Finansbolagens förening.

Svenska försäkringsbolags riksförbund och Folksam (försäkringsbolagen) har avgett ett gemensamt yttrande.

En sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

2 Föredragandens överväganden

Lagen om kreditpolitiska medel utgör den författningsmässiga grundva-
len för den kreditpolitiska regleringen. Den ger regeringen befogenhet att
på framställning av riksbanksfullmäktige förordna att riksbanken får an-
vända olika kreditpolitiska medel. Sådant förordnande får meddelas, om
det behövs för att uppnå de mål som statsmakterna har fastställt för
riksbankens penningpolitiska verksamhet. En redogörelse för lagens inne-
håll bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3*.

Lagen om kreditpolitiska medel trädde i kraft den 1 januari 1975. Giltig-
hetstiden begränsades på förslag av riksdagens finansutskott till tre år.
Utskottet ansåg att riksdagen därefter borde få tillfälle att ta ställning till
den kreditpolitiska lagstiftningens innehåll och utformning mot bakgrund
av de erfarenheter som man efter hand vann. Lagens giltighetstid har
därefter förlängts vid tre tillfällen, senast genom beslut av riksdagen hös-
ten 1981 med två år dvs. till utgången av år 1983 (prop. 1981/82: 42, FiU 12,
rskr 80, SFS 1981: 1334). Förlängningen skedde med två år med hänvisning
till att den kreditpolitiska utredningens (E 1980: 03) betänkande förvän-
tades årsskiftet 1982/83.

Den kreditpolitiska utredningen redovisade sina bedömningar och för-
slag i betänkandet (SOU 1982: 52) En effektivare kreditpolitik.

Utredningen förordade bl. a. att den framtida kreditpolitiken skall bedri-
vas med marknadskonforma medel. Utredningen ansåg därvid att ett kas-
sakrav med på visst sätt utvidgat tillämpningsområde skall anses vara
marknadskonformt. Utredningen accepterade också att andra regleringar
skall få tillgripas i akuta krissituationer. En huvudtanke i utredningsförsla-
get är att en period med ej marknadskonform reglering alltid skall vara
tidsbegränsad och alltid efterföljas av en minst lika lång period helt utan
regleringsinslag (s. k. vita perioder). Utredningen har utformat sina förslag
så att det skall finnas möjligheter att ingripa med alla kreditpolitiska medel
mot bl. a. alla typer av kreditinstitut och även mot sådana institut som kan
tänkas uppstå i framtiden. Utvidgningen skulle ske för att effektivisera
kreditpolitiken i akuta krissituationer och för att i möjligaste mån undvika
snedvridningar av konkurrenssituationen.

Utredningens förslag har remissbehandlats. Utredningens huvudförslag
om lagreglerade vita perioder har fått ett blandat mottagande. Från nä-
ringslivets och bankernas sida är man i stort sett positivt inställd till en mer
marknadskonform politik och till utredningens principiella lösning. Full-
mäktige i riksbanken (majoriteten), bankinspektionen m. fl. myndigheter
liksom sparbanksföreningen och flertalet löntagarorganisationer har en
skeptisk inställning till möjligheterna att bedriva en renodlad marknads-
konform politik. Lagreglering av vita perioder avvisas helt.

Riksbanksfullmäktige har i sin nu aktuella skrivelse till regeringen hem-
ställt att giltighetstiden för lagen om kreditpolitiska medel skall förlängas

till utgången av år 1986. Fullmäktige anför att det allvarliga ekonomiska läge som Sverige befinner sig i, med betydande balansbrister, har lett till att flera av de kreditpolitiska medel som regleras i den kreditpolitiska lagstiftningen har kommit att utnyttjas. Några mer påtagliga förbättringar i de grundläggande balansbristerna under de närmaste åren är knappast att räkna med. Även med en fast och målmedveten ekonomisk politik kommer det att ta tid innan balansbristerna är undanröjda. Enligt fullmäktiges mening kommer det därför även under kommande år att visa sig vara erforderligt att utnyttja bestämmelser i den kreditpolitiska lagstiftningen.

Med hänvisning till den kreditpolitiska utredningens betänkande En effektivare kreditpolitik framhåller fullmäktige att det finns goda skäl att se över den kreditpolitiska lagstiftningen. Det förslag som utredningen presenterat kan dock inte helt ligga till grund för sådana ändringar och en ny kreditpolitisk lagstiftning bör bli föremål för en mer omfattande lagteknisk värdering. Enligt fullmäktiges mening finns det därför inte tillräckliga skäl att nu vidta smärre förändringar.

Remissinstanserna, med undantag av försäkringsbolagen, har godtagit att giltighetstiden för lagen om kreditpolitiska medel förlängs. Bankföreningen och Finansbolagens förening anser dock att förlängning endast bör ske med den tid som oundgängligen behövs för att genomföra i huvudsak den kreditpolitiska utredningens förslag. PKbanken anser att en treårig förlängning är onödigt lång.

För egen del får jag anföra följande.

Balansproblemen i den svenska ekonomin är fortfarande betydande. Trots att åtgärder vidtas för att förbättra situationen kommer underskottet i statsbudgeten under de närmaste åren att ligga kvar på en hög nivå. Bytesbalansen kan samtidigt väntas bli påtagligt förbättrad bl. a. som ett resultat av den 16-procentiga devalveringen av den svenska kronan i oktober 1982. Som en följd av detta kommer statens upplåningsbehov på den inhemska kreditmarknaden att ytterligare öka.

För att en alltför snabb likvidisering av budgetunderskottet skall undvikas är det av avgörande betydelse att en betydande del av upplåningen sker hos allmänheten. Detta innebär en viss press uppåt på räntenivån. Bankernas expansion måste samtidigt hållas inom de ramar som är förenliga med en framgångsrik inflationsbekämpning. Ökar likviditeten i ekonomin snabbt, finns det risk inte bara för att en varaktig nedgång i inflations-takten omöjliggörs utan också att ett oönskat kapitalutflöde uppstår.

De fortsatt stora budgetunderskotten i förening med behovet att hålla tillbaka bankernas kreditexpansion gör att de kreditpolitiska medlen behöver utnyttjas också i fortsättningen. I likhet med riksbanksfullmäktige och de flesta remissinstanserna anser jag därför att giltighetstiden för lagen om kreditpolitiska medel bör förlängas. Förlängningen bör enligt min mening avse tre år, dvs. tiden t. o. m. utgången av år 1986.

Den kreditpolitiska utredningens huvudförslag, införandet av lagreglera-

de vita perioder, anser jag inte genomförbart, inte minst mot bakgrund av de betydande obalanser som fortfarande präglar svensk ekonomi. Utredningens förslag i övrigt, som delvis avser förändringar av teknisk natur, kan dock komma att aktualiseras senare. Det finns i och för sig inget som hindrar att detta sker under perioden fram till år 1986. Det finns skäl att samordna frågan om ändringar i den kreditpolitiska lagstiftningen med den översyn av valutaregleringen, som valutakommittén (E 1977:03) har i uppdrag att utföra.

Det förtjänar i detta sammanhang också att påpekas att den kreditpolitiska lagen är en beredskapslag som bara skall användas när den kreditpolitiska situationen så kräver. Lagstiftningen utgör således inte något hinder för en utveckling mot en i och för sig önskvärd marknadskonform politik.

Den föreslagna lagen är av så enkel beskaffenhet att lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

3 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att anta inom finansdepartementet upprättat förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel.

4 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta det förslag som föredraganden har lagt fram.

1983-09-22

Bilaga I

Sveriges riksbank

Till Finansdepartementet

Giltighetstiden för lagen (1974: 922) om kreditpolitiska medel går ut den 31 december 1983. Med anledning härav vill fullmäktige i riksbanken nu ta upp frågan om förlängning av lagen m. m.

1 Förlängning av den kreditpolitiska lagstiftningen

Det allvarliga ekonomiska läge som Sverige befinner sig i, med betydande balansbrister, har lett till att flera av de kreditpolitiska medel som regleras av den kreditpolitiska lagstiftningen har kommit att utnyttjas. Några mer påtagliga förbättringar i de grundläggande balansbristerna under de närmaste åren är knappast att räkna med. Även med en fast och målmedveten ekonomisk politik kommer det att ta tid innan balansbristerna är undanröjda. Enligt fullmäktiges mening kommer det därför även under kommande år att visa sig vara erforderligt att utnyttja bestämmelser i den kreditpolitiska lagstiftningen.

Hösten 1982 avlämnade den kreditpolitiska utredningen sitt betänkande En effektivare kreditpolitik (SOU 1982: 52). Som fullmäktige framhöll i sitt remissvar finns det goda skäl att se över den kreditpolitiska lagstiftningen. Det förslag som utredningen presenterat kan dock inte helt ligga till grund för en sådan ändring. I sitt remissvar pekade fullmäktige på några punkter där ändringar kunde vidtas. En ny kreditpolitisk lagstiftning bör emellertid, som fullmäktige framhöll i sitt remissvar, bli föremål för en mer omfattande lagteknisk värdering. Enligt fullmäktiges mening finns det därför inte tillräckliga skäl för att nu vidta smärre ändringar för att senare vidta någon större revision.

— — —

7 Hemställan

Med hänvisning till ovanstående får fullmäktige i riksbanken hemställa att regeringen måtte föreslå riksdagen att förlänga giltighetstiden för lagen (1974: 922) om kreditpolitiska medel att gälla till utgången av år 1986.

— — —

Stockholm som ovan

På Fullmäktiges vägnar:

G.E. Sträng

T. af Jochnick

Reservation: se fullmäktiges protokoll 1983-09-22, § 3

Sammanställning av remissyttrandena

Remissinstanserna, med undantag för försäkringsbolagen, har lämnat framställningen om förlängning utan erinran. Svenska bankföreningen och Finansbolagens förening anser dock att lagen bara bör förlängas den tid som oundgängligen behövs för ett genomförande av den kreditpolitiska utredningens förslag med beaktande av de synpunkter som framförts av dem över denna. Sveriges föreningsbankers förbund och PKbanken anser att en treårig förlängningsperiod är onödigt lång.

Ur remissyttrandena återges därutöver följande:

Bankinspektionen: Inspektionen kan inte underlåta att ge uttryck för sina farhågor beträffande följderna av den mångåriga utveckling som innebär att en allt större del av bankernas tillgångar finns i räntebundna obligationer, vilka förvärv finansieras med icke räntebunden inlåning, bl. a. specialinlåning.

Bankinspektionen hälsar med tillfredsställelse att man i riksbanken är medveten om denna problematik. Avskaffandet av likviditetskvoterna är att se mot den bakgrunden. I samma syfte verkar införandet av statsskuldväxlar och uppläggnings av det nya allemanssparandet.

För att på längre sikt en sund utveckling av bankväsendet skall främjas är det angeläget att de nämnda åtgärderna fullföljs och helst kompletteras med ytterligare åtgärder i samma syfte.

Försäkringsinspektionen: Under tider med placeringsplikt och räntereglering har effekterna för försäkringsbolagen varit att bolagens möjligheter att förränta försäkringstagarnas medel på för dessa mest gynnsamma sätt begränsats. Inspektionen anser emellertid att en kreditpolitisk lagstiftning som tillämpas endast då synnerliga skäl så kräver måste accepteras.

Svenska bankföreningen: I yttrande 1983-04-11 över den kreditpolitiska utredningens betänkande "En effektivare kreditpolitik" tillstyrkte bankföreningen övergång till en s. k. marknadskonform kreditpolitik. Bankföreningen föreslog vidare avsevärda ändringar i förhållande till såväl den gällande som den av utredningen föreslagna kreditpolitiska lagstiftningen. Bankföreningens ändringsförslag innebar dels avskaffande av vissa nuvarande kreditpolitiska medel, nämligen placeringskrav, räntereglering och emissionskontroll, dels skärpta villkor för myndigheternas tillämpning av de medel som skulle bestå i en ny lag, dels införande av viss besvärsmät.

Bankföreningen vidhåller den principiella syn på de kreditpolitiska medel som sålunda kom till uttryck i remissyttrandet. Föreningen anser därför att utredningens förslag, med beaktande av bankföreningens yttrande, utan dröjsmål bör leda till lagstiftning. Härför krävs inte tre år och lagen bör därför förlängas endast den tid som oundgängligen behövs för ny lagstiftning.

En förutsättning för fortsatt giltighetstid för den nuvarande kreditpolitiska lagen är enligt bankföreningen dock att den verkligen tillämpas i överensstämmelse med lagens bokstav och motiv. Som bankföreningen i bl. a. yttrandet över kreditpolitiska utredningens betänkande påpekat har så inte i alla delar varit fallet. Riksbanksfullmäktiges beslut under år 1983 att avskaffa ränteregleringen och likviditetskravet vill bankföreningen uppfatta som ett steg i rätt riktning.

Sveriges Föreningsbankers Förbund (SFF): SFF har i sitt remissyttrande över den kreditpolitiska kommitténs betänkande "En effektivare kreditpolitik" i princip tillstyrkt övergång till en s. k. marknadskonform kreditpolitik. Utan att någon lagändring skett har riksbanken därefter, och särskilt under den senaste tiden, vidtagit åtgärder som markerar inriktningen på en i viss mån ny kreditpolitik, bl. a. genom att användningen av likviditetskraven upphört. Även den kreditpolitiska kommittén ansåg att likviditetskraven borde utmönstras som styrmedel (och ersättas med placeringskrav). SFF har däremot hävdad att likviditetskraven har vissa fördelar som styrmedel jämfört med andra medel men har – i det läge som nu uppkommit – inte motsatt sig den nya ordningen.

Post- och Kreditbanken, PKbanken: PKbanken har i yttrande över den kreditpolitiska utredningens betänkande tillstyrkt en övergång till den mera marknadskonforma kreditpolitik som där föreslås och har med tillfredsställelse noterat att riksbanken i linje med dessa förslag har slopat ränteregleringen och likviditetskraven.

Den av riksbanken begärda förlängningen av nu tillämpad lagstiftning innebär däremot en fortsättning av nuvarande, mera direkt reglerande, politik. PKbanken har förståelse för att det statliga budgetunderskottet och den fortfarande höga inflationstakten gör det svårt att åstadkomma en snabb omläggning av kreditpolitiken i enlighet med den kreditpolitiska utredningens förslag. PKbanken vill därför inte motsätta sig den förlängning av giltighetstiden för lagen om kreditpolitiska medel som kan krävas för att denna önskvärda omställning skall kunna göras. Däremot finner banken att en treårig förlängning av gällande lagstiftning är en onödigt lång period och närmast ägnad att försena en angelägen reformpolitik på kreditmarknadsområdet.

Svenska Försäkringsbolags Riksförbund och Folksam: Försäkringsbolagen har i tidigare sammanhang då fråga varit om förlängning av giltighetstiden för lagen om kreditpolitiska medel och om förordnande om allmän placeringsplikt och räntereglering för försäkringsbolag motsatt sig lagen som sådan och dess tillämpning.

Skälet är försäkringsbolagens uppfattning att regleringar på kreditmarknaden är av ondo såväl för samhällsekonomin, genom att obalanser i ekonomin bevaras, som för försäkringssparandet. Klarhet har därtill ännu inte skapats om bostadsobligationernas bonitet. Detta problem har försäkringsbolagen framhållit för regeringen senast i skrivelse 1983-06-21.

Av ovan och tidigare angivna skäl och då åtgärder ej vidtagits som tillgodoser behovet av garanti för bostadsobligationernas infriande kan försäkringsbolagen omöjligt godta en fortsatt tillämpning av lagen om kreditpolitiska medel.

Finansbolagens förening: I sitt remissvar över den kreditpolitiska utredningens betänkande "En effektivare kreditpolitik" framförde föreningen stark kritik mot lagen om kreditpolitiska medel och tillämpningen av denna. Föreningen förordade att nuvarande kreditpolitiska lagstiftning skulle upphävas och att någon ny kreditpolitisk lagstiftning icke skulle införas samt att marknadskonform kreditpolitik skulle tillämpas.

Som en följd av denna inställning skulle konsekvensen bjuda att föreningen nu helt avvisade riksbanksfullmäktiges hemställan. Enär lagstiftningsarbetet med anledning av den kreditpolitiska utredningens betänkande ännu ej är färdigt, vill emellertid föreningen inte motsätta sig en förlängning, men menar att den nuvarande lagstiftningen inte bör förlängas med längre tid än vad som är oundgängligen nödvändigt med hänsyn till det nämnda lagstiftningsarbetet.

Lagen om kreditpolitiska medel

Lagen om kreditpolitiska medel (prop. 1974: 168) är en fullmaktslag. Den ger regeringen befogenhet att på framställning av fullmäktige i riksbanken förordna att riksbanken får använda kreditpolitiskt medel. Förutsättningen för sådant förordnande är att det behövs för att uppnå de mål som har fastställts för riksbankens penningpolitiska verksamhet (3 § första stycket).

De kreditpolitiska medlen enligt lagen är likviditetskrav, kassakrav, utlåningsreglering, emissionskontroll, allmän placeringsplikt, särskild placeringsplikt och räntereglering (1 §). Utlåningsreglering, allmän och särskild placeringsplikt samt räntereglering är att anse som extraordinära medel. Förordnande om något av dessa medel får nämligen meddelas endast om synnerliga skäl föreligger (3 § andra stycket).

Förordnande om kreditpolitiskt medel kan avse ett eller flera slag av bankinstitut, försäkringsinstitut eller annat kreditinstitut (4 § första stycket). Förordnande om emissionskontroll eller räntereglering kan avse även annan än kreditinstitut. I lagen räknas som bankinstitut bankaktiebolag, sparbank och centralkassa för jordbrukskredit. Med försäkringsinstitut avses AP-fonden och försäkringsföretag med svensk koncession. Kreditinstitut i lagens mening är vid sidan om bankinstitutet och försäkringsinstitutet jordbrukskassa, kreditaktiebolag, finansbolag enligt lagen (1980: 2) om finansbolag, landshypoteks- och stadshypoteksinstitutionerna samt Svenska skeppshypotekskassan (2 §¹).

Om regeringen har meddelat förordnande om kreditpolitiskt medel ankommer det på riksbanken att svara för de föreskrifter som behövs för användningen (5 §). Riksbanken får begränsa användningen av kreditpolitiskt medel till ett eller flera slag av institut, undanta visst institut, om särskilda skäl föreligger, och utfärda olika föreskrifter för skilda institut (6 §).

I lagen anges den närmare innebörden av de olika kreditpolitiska medlen. *Likviditetskrav* kan endast träffa bankinstitut. Med likviditetskrav avses att bankinstitutets likvida medel vid viss tidpunkt skall uppgå till ett belopp som motsvarar viss andel – högst 55 % – av institutets förbindelser med de avdrag och undantag som riksbanken anger (7 och 8 §§²). Har regeringen förordnat om likviditetskrav, skall riksbanken i sina föreskrifter ange vid vilken tidpunkt kravet skall vara uppfyllt (beräkningstidpunkten), kravets storlek uttryckt i procent, vilka tillgångar som får räknas som likvida medel, vilka skulder som därvid skall dras av samt vilka skulder och andra förbindelser som får undantas vid beräkning av förbindelserna. I lagen anges särskilt att skattkamarväxlar, obligationer och andra förbindelser som staten har utfärdat skall räknas som likvida medel. Det föreskrivs också att som likvida medel skall räknas dels obligationer som har utfärdats av Sveriges allmänna hypoteksbank, och som avser kreditgivning till främjandet av jordbrukets, skogsbrukets och trädgårdsnäringens långsiktiga utveckling, dels sådana obligationer som har utfärdats av Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Svenska bostadskreditkassan eller kreditaktiebolag och som avser kreditgivning för nyproduktion av bostäder eller, i den mån statligt bostadslån utgår, för annat byggande (9§³).

¹ Senaste lydelse 1980: 1095.

² Senaste lydelse 1982: 1258.

³ Senaste lydelse 1983: 587 (med ikraftträdande den 1 januari 1984).

I fråga om beräkningen av de likvida tillgångarna gäller en specialregel för sådana bankaktiebolag som Sparbankernas Bank och Föreningsbankernas Bank. Deras förbindelser utgörs huvudsakligen av inlåning från en särskild grupp av bankinstitut, dvs. sparbanker resp. centralkassor för jordbrukskredit. Sådan inlåning skall dras av från summan av de likvida medlen endast i den mån tillgodohavande hos sparbank resp. centralkassa har tagits upp som likvida medel. För de nämnda båda bankerna kan riksbanken emellertid föreskriva högre likviditetskrav än det annars gällande maximitalet 55% (10 §).

Liksom likviditetskrav är *kassakrav* ett medel som kan användas endast mot bankinstituten. Syftet är att förmå bankerna att hålla viss del av kassamedlen bundna på räkning i riksbanken eller som ineliggande kassa. Bankinstituts medel på checkräkning i riksbanken jämte så stor del av ineliggande kassa som riksbanken medger skall vid viss tidpunkt uppgå till ett belopp som motsvarar viss andel, högst 15%, av bankens förbindelser med de undantag som riksbanken anger. Meddelas förordnande om kassakrav skall riksbanken ange när kassakravet skall vara uppfyllt (beräkningstidpunkten), det procenttal som skall gälla och i vad mån ineliggande kassa får medräknas och undantag från förbindelserna får göras (11–13 §§).

Utlåningsreglering innebär att ett högsta belopp fastställs för bankernas utlåning. Utlåningsreglering kan numera också gälla utlåning från finansbolagen. Regleringen kan avse inte bara utlämnade lån utan också beviljade men ännu inte utlämnade (disponerade) lån. Med lån jämställs likvider för fordringar som finansbolag förvärvar för att medverka till finansiering. Även garantiförbindelser kan omfattas av utlåningsreglering till den del de är knutna till kreditgivning. Vidare kan ett högsta belopp fastställas för värdet av lös egendom, som finansbolag för att medverka till finansiering upplåter till nyttjande (leasingobjekt) sedan ett förordnande om utlåningsreglering trätt i kraft. Krediter till särskilda ändamål kan undantas. Det s. k. utlåningstaket kan enligt prop. 1974: 168 (s. 196) bestämmas som en kvotdel av kreditvolymens storlek vid en viss tidigare tidpunkt. Det kan också bestämmas på grund av ett genomsnitt av utlåningsvolymen under viss tid eller på annat sätt. Riksbanken skall sålunda för viss tidpunkt (beräkningstidpunkten) eller för viss tidsperiod (beräkningsperioden) fastställa maximibelopp i förhållande till lånens eller garantiförbindelsernas storlek eller leasingobjektets värde vid viss tidpunkt eller på annat sätt. Utlåningstaket kan bestämmas olika för utlåning, garantiförbindelser eller leasingobjekt till olika ändamål (14–16 §§⁴).

Emissionskontroll innebär att andra obligationer än de som utges av bankinstitut och har en löptid på högst ett år, förlagsbevis och andra för den allmänna rörelsen avsedda skuldebrev inte får ges ut av annan än riksgäldskontoret, om inte riksbanken ger tillstånd till det. Denna kontroll omfattar både kreditinstitut och andra utom riksgäldskontoret, vars emissioner av statsobligationer alltså faller utanför kontrollen. Emissionskontroll kan också avse andra skuldebrev som kreditinstitut ger ut. Här undantas dock inlåning på motböcker i bank och i övrigt inlåning på räkning från allmänheten. Emissionskontrollen kan avse såväl emissionernas volym som räntesatser och andra villkor. Riksbanken anger vilka slag av värdepapper som inte får ges ut utan tillstånd och från vilken tidpunkt ett förordnande om emissionskontroll gäller (17⁵ och 18 §§).

⁴ Senaste lydelse av 14–16 §§ 1980: 522.

⁵ Senaste lydelse 1979: 1055.

Syftet med ett förordnande om *allmän placeringsplikt* är att tillgodose behovet av långfristig kredit åt staten eller för bostadsbyggandet. Förordnande om *allmän placeringsplikt* kan avse bank- och försäkringsinstitut. Det innebär krav på instituten att en viss andel av den ökning, som deras totala placeringar undergår under viss tidsperiod (beräkningsperioden), skall bestå av prioriterade placeringar. När det gäller bankerna kan ökningen av de prioriterade placeringarna i stället bestämmas som en andel av institutets totala placeringar. Riksbanken bestämmer vilka placeringar som skall anses prioriterade och hur underlaget för placeringsplikten skall beräknas (19–21 §§).

Förordnande om *särskild placeringsplikt* kan meddelas för att tillgodose kreditbehovet för bostadsbyggandet under byggnadstid, s. k. byggnadskredit. Med *särskild placeringsplikt* avses skyldighet för bankinstitut att lämna byggnadskredit för särskilt angivet byggnadsprojekt. Endast sådana projekt kommer i fråga för vilka utgår eller kommer att utgå statligt bostadslån. En ytterligare förutsättning är att det finns kommunal borgen för projektet. Riksbanken anger vilket eller vilka bankinstitut som skall lämna byggnadskredit för visst byggnadsföretag (22–24 §§). Riksbanken förutsätts enligt prop. 1974: 168 (s. 177 och 200) vid denna fördelning samråda med bostadsmyndigheterna och med bankerna och deras organisationer.

Räntereglering innebär att högsta eller lägsta ränta fastställs för inlåning eller att högsta ränta fastställs för utlåning. Förordnandet kan avse samtliga kreditinstitut utom finansbolag. Inlåningsräntorna kan dessutom regleras för annan som driver inlåning på räkning av det slag bank allmänt begagnar. Ränta som bestäms i särskild ordning eller som beräknas enligt särskilda bestämmelser berörs inte av förordnande om räntereglering. Med ränta likställs varje annan gottgörelse som utgör ersättning vid penninglån. Riksbanken får bestämma olika räntor för skilda slag av in- eller utlåning (25^b–27 §§).

Lagen om kreditpolitiska medel innehåller vidare bestämmelser om *uppgiftsskyldighet*. Kreditinstitut skall efter anmodan av riksbanken lämna de uppgifter som riksbanken anser nödvändiga för att bedöma om kreditpolitiskt medel behöver användas eller för att tillämpa meddelat förordnande. Även annan som kan omfattas av förordnande om räntereglering har motsvarande uppgiftsskyldighet. Riksbanken får föreskriva att uppgift om ränteändring skall lämnas senast 15 dagar före ändringen (28 §).

Lagen innehåller också bestämmelser om *särskild avgift* för den som åsidosätter föreskrift som har meddelats med stöd av förordnande enligt lagen. Slutligen finns bestämmelser om *straff* i vissa fall för den som i samband med fullgörande av uppgiftsskyldighet lämnar oriktig uppgift och en bestämmelse om att talan inte får föras mot riksbankens beslut enligt lagen.

^a Senaste lydelse av 25 § 1980: 522.